Kuntoutuskomitea ehdotukset ja heijastumat ammatilliseen kuntoutukseen

Tuetun työllistämisen seminaari - Vates
ylitarkastaja Ritva Partinen 11.12.2017
www.stm.fi > uutiset> linkki raporttiin ja lakitaulukkoon

TOIMEKSIANTO

Muutamia näkökohtia

- pääsy toiminta- ja työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointiin toteutuu **matalalla kynnyksellä ja viiveettä**
- kuntoutus suunnitellaan yhdessä kuntoutujan kanssa
- takaa koko väestön **yhdenvertaisen pääsyn** tarpeen mukaisiin kuntoutuspalveluihin, edistää työllisyyttä, pidentää työuria ja torjuu yhteiskunnallista eriarvoistumista
- monialainen ja asiakaslähtöinen kuntoutus toteutuu **osana yksilöllisiä tuen, hoidon ja hoivan, työllistymisen, työhönpaluun ja opiskelun prosesseja integroituna palvelukokonaisuutena**

KOMITEAN TYÖSKENTELY

- Komitean tukena toimi kaksi jaostoa: toimintakykyjaosto ja työelämäjaosto
- Komitea on kuullut asiantuntijoita, teettänyt selvityksiä ja järjestänyt kuulemistilaisuuksia
- Komitea on huomioinut muut meneillään olevat uudistukset ja hankkeet
- Perustyö:
  - Kuntoutuksen määritelmä
  - SWOT - analyysi
  - Prosessikuvaukset
  - Lainsäädäntö
  - Hyvät käytännöt ja toimintatavat

KOMITEAN EHDOTUSTEN LÄHTÖKOHDAT JA PERIAATTEET

- Asiakaslähtöisyys
- Kuntoutuminen on prosessi, jonka tavoitteena on toiminta- ja/tai työkyky
- Kuntoutus on osa saumatonta hyvinvointipalvelujärjestelmää
- Kuntoutuksen tulee tapahtua lähellä kuntoutujan omaa toimintaympäristöä siten, että tavoitteena tulee olla omassa toimintaympäristössä pärjääminen.
- Kuntoutuksessa on useita toimivia osia, joita tulee vahvistaa
- Valtakunnallisesti on olemassa suuri määrä hyviä ja monipuolisia käytäntöjä ja toimintatapoja

KUNTOUTUKSEN MÄÄRITELMÄ

- Kuntoutus on kuntoutujan tarpeista ja tavoitteista lähtevä, suunnitelmallinen prosessi, jossa kuntoutuja ylläpitää ja edistää toiminta- ja työkykyään ammattilaisten tuella. Kuntoutukseen kuuluu kuntoutujan toimintaympäristöjen kehittäminen. Kuntoutus tukee kuntoutujan ja hänen lähipiirinsä voimavaroja, itsenäistä elämää, työllistyvyyttä ja sosiaalista osallisuutta. Kuntoutus on osa hyvinvointipalvelujärjestelmää ja edellyttää useiden toimijoiden oikea-aikaisia ja saumattomia palveluja ja etuuksia.

KOMITEAN EHDOTUKSET

1) Kuntoutusprosessia koskevat ehdotukset (30)
- Yleiset kuntoutumisprosessia koskevat ehdotukset
- Kuntoutusprosessi eri elämänvaiheissa; lapset & nuoret, työikäiset ja ikääntyneet

2) Kuntoutuksen järjestämistä koskevat ehdotukset (17)
- Maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon kuntoutuspalvelut
- Maakuntien kasvupalvelut
- Kelan järjestämä kuntoutus
- Työeläkelaitosten järjestämä ammatillinen kuntoutus
- Tapaturma- ja liikennevakuutuslaitokset
- Sosiaali- ja terveysjärjestöt
- Apuvälinepalvelut ja asunnonmuutostyöt

3) Muut kuntoutusjärjestelmää koskevat ehdotukset (8)
- Tietojärjestelmiä koskevat ehdotukset
- Kuntoutuksen koulutus, tutkimus ja kehittäminen
- Kannusteet

PROSESSIA KOSKEVAT EHDOTUKSET

- Yleinen toimintamalli
- Yhtenäinen arviointijärjestelmä
- Osa palvelujärjestelmän asiakassuunnitelmaa
- Maakunnallinen keskitetty asiakas- ja palveluohjaus
- Vastuullisen asiakasohjauksen malli (case management)
- Tavoitteellisuus (toiminta- ja/tai työkyky)
- Toiminta- ja työkyky arvioinnin perusteeksi (ICF - viitekehys)
- Yhtenäinen mittaristo ja sen kehittäminen
- Tarkentavat ehdotukset väestöryhmittäin
- Työterveyshuollon roolia koskevat tarkennukset

KUNTOUTUSPROSESSI

Kuntoutuksen tulee perustua yleiseen toimintamalliin, jonka periaatteet ovat samat kaikilla asiakkailla ja eri ikäryhmissä . Toimintamallin tarkoituksena on se, että kuntoutuja saa tarvitsemansa tuen ja palvelut. Toimintamalliin sisältyvät tarpeen tunnistaminen, arviointi, suunnitelma, päätökset, palvelut ja etuudet, kuntoutujan ympäristöä koskevat toimenpiteet, prosessin seuranta ja arviointi sekä sen pohjalta tehtävät tarvittavat muutokset.

ESIMERKKEJÄ KUNTOUTUSPROSESSISTA ERI ELÄMÄNVAIHEISSA - nuorten kuntoutusprosessi

- yhä useampi nuori päätyy työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveyden häiriöiden vuoksi;
  - NEET nuorten ohjelma; hallitus ohjannut lisämäärärahaa; Kela ja STM pohtii ammatillisen kuntoutuksen kriteerien muuttamista (ilman dg)
- Jatkotyössä selvitetään, miten nykyistä tehokkaammin ehkäistään nuorten siirtymistä työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveyssyistä → STM vastaa selvitystyön toteutumisesta
  - tarvitaan erillisrahoitus ja tutkimussuunnitelma

ESIMERKKEJÄ KUNTOUTUSPROSESSISTA ERI ELÄMÄNVAIHEISSA - työikäiset

Työterveyshuollon piirissä olevat:

- Hyvä työterveyshuoltokäytäntö/asetuksen 8 ja 10 § lisäysehdotus
  - työterveyshuollon seurattava ja arvioitava toimenpiteiden toteutumista ja vaikutusta
  - työhön paluun toimintakäytännöt tukemaan kuntoutujan tarkoituksenmukaista paluuta työhön
- Työterveyshuoltolakiin määritellään työfysioterapeutit tth ammattihenkilöiksi, selvitetään myös vastaavaa muutostarvetta (työterveyspsykologit)
- Työkyvyn tukemisessa yhteistyö toisiin työterveyshuoltoihin ja kuntoutuksen toimijoihin, kun henkilöllä useita työsuhteita ja tth palveluntuottajia
- Terveydenhuoltolain 30 §:ään lisäys velvoitteesta terveydenhuollon yhteistyöstä tth kanssa
- Työkyvyn tuki: 30 -60-90 -sääntö (nyt suurimmalla osalla työkyvyttömyyseläkettä hakeneista ei ole ollut ammatillista kuntoutusta → tarvitaan uusia tarkastuspisteitä: 150 ja 230 sairauspäivärahan kohdalla. Kelan ja työeläkelaitoksen työnjakoa selkiytetään. Säännöksen soveltamista yrittäjille selvitetään.

ESIMERKKEJÄ KUNTOUTUSPROSESSISTA ERI ELÄMÄNVAIHEISSA - työikäiset

Työterveyshuollon ulkopuolella olevat: työttömät, yrittäjät ja omaa työtään tekevät

- Työkyvyn tuen ja kuntoutuksen prosessivastuutahoksi sote-keskus, YTHS tai maakunnallinen toimija silloin, kun asianomainen ei ole työterveyshuollon piirissä.
- Terveydenhuoltolakiin lisättävä § työterveyshuollon ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn tukemisesta ja edistämisestä; erityisesti tunnistettava ja arvioitava sosiaalisen ja ammatillisen kuntoutuksen tarpeet ja ohjattava tarvittaviin kuntoutus- ja sosiaalipalveluihin
- Säädöstä 30-60-90 kehitetään sekä lisätään sairauspäivärahapäivän tarkistuspisteillä; 150 ja 230
- Selkiytetään työeläkekuntoutuksen ja Kelan kuntoutuksen työnjakoa

ESIMERKKEJÄ KUNTOUTUSPROSESSISTA ERI ELÄMÄNVAIHEISSA - työikäiset

Työttömät:

- Maakunnan velvollisuus: asiakkaan sote-palveluiden, kuntoutuksen sekä monialainen palvelutarve on syytä arvioida heti työttömyyden alkaessa ja sen jälkeen säännöllisesti 3 kuukauden välein.
- Velvollisuus arvioida tarvittaessa tarve monialaiseen palveluun viim. 3 kuukauden kuluttua ensimmäisestä palvelutarvearvioista
- Työtön ohjataan Kelan ammatilliseen kuntoutusselvitykseen 6 kuukauden kuluttua ensimmäisestä palvelutarvearviosta.
- Kasvupalvelujen tuottajien velvollisuus yhteistyöhön.
- Kasvupalveluihin kehitetään menetelmiä tunnistaa palvelutarpeet
- Maakunta rakentaa ohjausprosessit ja seuraa toteutumista.
- TEM ja STM kehittävät digitaalisen työ- ja toimintakyvyn itsearviointimenetelmän

KUNTOUTUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVAT EHDOTUKSET

MAAKUNNAT

- Järjestämis- ja rahoitusvastuu sosiaalisesta ja lääkinnällisestä kuntoutuksesta osana palvelujärjestelmää - Kelan vaativa lääkinnällinen kuntoutus sekä kuntoutuspsykoterapia
- Ratkaistavia asioita (ennen kuin siirretään Kelasta)
  - SOTE - uudistus
  - monikanavarahoitus
  - **muutoksenhaku**
  - asiakasmaksut
  - kokeilut
  - STM arvioi kuntoutusvastuun siirron täyttymistä aikaisintaan 2025
- Yhtenäiset **saatavuuskriteerit**
- Työnjako maakuntien ja sote- keskusten välillä - lyhytkestoinen kuntoutus
- Terveydenhuoltolain 29 § ja sosiaalihuoltolain 17 § uudistaminen

Terveydenhuoltolain 29 § ja sosiaalihuoltolain 17 §

- uudistetaan
  - Säädettäisiin integroidusta toimintakykykuntoutuksesta; tavoitteena kokonaisvaltainen asiakkaan toiminta- ja työkyvyn tuki ja edistäminen
  - ThL jatkossakin säädetään kuntoutuksen prosesseista & menetelmistä
  - Sosiaalinen kuntoutus kohdennettaisiin erityisesti vaikeassa asemassa oleville työikäisille (esim. päihde- ja mielenterveysongelmat, asunnottomuus, vaikea sosiaalinen syrjäytyminen) → vastaa jo nykykäytäntöä; tavoitteena ylläpitää ja vahvistaa toimintakykyä ja edistää osallisuutta sekä parantaa työelämäedellytyksiä silloin, kun asiakas ei kykene sitoutumaan esim. kuntouttavaan työtoimintaan
  - Arvioidaan yhdyspinnat kasvupalvelujen sekä ammatillisen kuntoutuksen ja sosiaalisen kuntoutuksen palvelujen kanssa

KUNTOUTUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVAT EHDOTUKSET

KELA

- Järjestämisvastuu toistaiseksi ennallaan (huom. ehdotus 31)
- Vastuu toimeentuloturvasta nykyiseen tapaan
- Maakunnille ostopalveluna asiantuntija-apua
- Harkinnanvarainen kuntoutus maakuntien tukena vaikeavammaisten ja harvinaisia sairauksia sairastavien palveluissa
- Kehittää ammatilliseen kuntoutukseen palveluja
- Selkeytetään työnjakoa suhteessa työeläkelaitoksiin

KUNTOUTUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVAT EHDOTUKSET

MAAKUNTIEN KASVUPALVELUT

- Maakunnan velvollisuus edistää heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistymistä ja järjestää työllistymistä tukevia palveluja.
- Työkyvyn tuen tarpeiden tunnistaminen, hoitoon ja kuntoutukseen ohjaaminen, palveluiden yhteensovittaminen ja monialainen verkostoyhteistyö erityisesti sote-toimijoiden ja Kelan kanssa
- Toiminnan seuranta ja kehittäminen

KUNTOUTUKSEN JÄRJESTÄMINEN, MUITA ESIMERKKEJÄ

Työeläkelaitokset

- Kelan ja työeläkejärjestelmän ammatillisen kuntoutuksen järjestämisvastuiden välisen rajanvedon ja yhteistyömenettelyjen täsmentäminen

Tapaturma- ja liikennevakuutuslaitokset

- Yhteistyötä työterveyshuollon, maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon, Kelan ja työeläkelaitosten kanssa vahvistetaan

Sosiaali- ja terveysjärjestöt

- Järjestöt otetaan huomioon asiakassuunnitelmassa (integroituminen kuntoutumisen asiantuntijoina, vertaistukijoina ja kehittäjinä) osaksi asiakkaan kokonaisvaltaista kuntoutumisen prosessia

Apuvälinepalvelut ja asunnonmuutostyöt

- Selkeät pelisäännöt valtakunnallisten, alueellisten ja maakunnallisten toimijoiden välille

MUITA EHDOTUKSIA

Tietojärjestelmät

- Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmiä ja eri toimijoiden kuntoutus- ja asiakastietojärjestelmiä on uudistettava.
- Kuntoutujaa koskevan yhtenäisen asiakassuunnitelman tulee olla käytettävissä kaikilla kuntoutuksen toteuttajilla. Tietojen vaihdon tulee olla mahdollista.

Kuntoutuksen koulutus, tutkimus ja kehittäminen

- Kuntoutusalan koulutuksen ja tutkimuksen kehittäminen yhteistyössä eri korkeakoulujen ja tutkimusorganisaatioiden kesken.
- Koulutuksen kehittämisessä tulee ottaa huomioon kuntouttavan työotteen ja vastuullisen asiakasohjauksen malliin perustuvan työotteen edellyttämät osaamisen vaatimukset.

Kannusteet

- Lakisääteisen kannustinjärjestelmän valmistelu